

İNEGÖL BELEDİYESİ

**ULUSLARARASI İNEGÖL
TARİHİ ve KÜLTÜRÜ SEMPOZYUMU
14-15-16 EKİM 2016**

INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF HISTORY AND CULTURE OF İNEGÖL
14-15-16 OCTOBER 2016

BİLDİRİLER
COMMUNIQUE

I. CİLT
VOLUME I

Editörler

Yrd. Doç. Dr. Doğan YAVAŞ
Yrd. Doç. Dr. Sezai SEVİM

ULUSLARARASI
İNEGÖL
TARİHİ ve KÜLTÜRÜ
SEMPOZYUMU

Sempozyumun Adı
ULUSLARARASI İNEGÖL TARİHİ ve KÜLTÜRÜ SEMPOZYUMU
INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF HISTORY AND CULTURE OF İNEGÖL

Sempozyum Tarihi
14-15-16 EKİM 2016 / Bursa - İnegöl
14-15-16 OCTOBER 2016 / Bursa - İnegöl

Yayın Editörleri
Yrd. Doç. Dr. Doğan YAVAŞ - Yrd. Doç. Dr. Sezai SEVİM

Yayına Hazırlayanlar
Ensar MACİT
Önder KILIÇ

Dizgi - Tasarım
Okur Ajans

ISBN
978 - 975 - 8080 - 03 - 8 (Tk.)
978 - 975 - 8080 - 04 - 5
Sertifika No:12227

I. CİLT

Baskı yeri ve yılı: İstanbul 2017

Baskı: İhlas Gazetecilik A.Ş.
Merkez Mahallesi 29 Ekim Caddesi İhlas Plaza No.11 A/41
34197 Yenibosna / Bahçelievler / İstanbul

Her hakkı mahfuzdur.

Katkılarıyla

SEMPOZYUM PROGRAMI

ULUSLARARASI İNEGÖL TARİHİ ve KÜLTÜRÜ SEMPOZYUMU

INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF HISTORY AND CULTURE OF İNEGÖL

14-15-16 EKİM 2016 / Bursa - İnegöl

14-15-16 OCTOBER 2016 / Bursa - İnegöl

DÜZENLEYENLER

İnegöl Belediyesi

Uludağ Üniversitesi

PAYDAŞLAR

İnegöl Belediyesi

Uludağ Üniversitesi

T.C. Kültür Bakanlığı

T.C. Başbakanlık Tanıtma Fonu

İnegöl Ticaret ve Sanayi Odası (İTSO)

İnegöl Kent Konseyi

SEMPOZYUM ONUR KURULU

İzzettin KÜÇÜK

Bursa Valisi

Recep ALTEPE

Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı

Prof. Dr. Yusuf ULÇAY

Uludağ Üniversitesi Rektörü

Ali AKÇA

İnegöl Kaymakamı

Alinur AKTAŞ

İnegöl Belediye Başkanı

Metin ANIL

İnegöl Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı

Haydar CERRAH

İnegöl Kent Konseyi Başkanı

Prof. Dr. Mefail HIZLI

Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

DÜZENLEME KURULU

Yrd. Doç. Dr. Doğan YAVAŞ Uludağ Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Sezai SEVİM Uludağ Üniversitesi

Alper TABAN

İnegöl Belediye Başkan Yardımcısı

Nedim BAYRAM

İnegöl Belediye Meclis Üyesi

Ahmet BAŞTÜRK

İşkur İnegöl Şubesi Müdürü

Burhanettin ÖZDEMİR

İnegöl Halk Eğitim Merkezi Müdürü

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Mürsel ALPER
Prof. Dr. Cafer ÇİFTÇİ
Prof. Dr. Muammer DEMİREL
Prof. Dr. Ömer DEMİREL
Prof. Dr. Mefail HIZLI
Prof. Dr. Ahmet KANKAL
Prof. Dr. Klara KUZMOVA - Slovakya
Prof. Dr. Gaffar MEHDİYEV - Azerbaycan
Prof. Dr. Aziz NOVRUZLU - Azerbaycan
Prof. Dr. Yusuf OĞUZOĞLU
Prof. Dr. Salih PAY
Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN
Prof. Dr. Kenan Ziya TAŞ
Prof. Dr. Murat TAŞ
Prof. Dr. Mehmet TUNÇEL
Prof. Dr. Asım YEDİYILDIZ
Doç. Dr. Hasan Basri ÖCALAN
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÇETİNASLAN
Yrd. Doç. Dr. Sadettin EĞRİ
Yrd. Doç. Dr. Hicabi GÜLGEN
Yrd. Doç. Dr. Sezai SEVİM
Yrd. Doç. Dr. Doğan YAVAŞ
Dr. Caroline FINKEL - İskoçya
Öğr. Gör. Yüksel OKŞAK
Mine ÖZKILINÇ - Almanya

AÇILIŞ KONUŞMALARI

14 Ekim Cuma - Saat: 10:00

(Mobilya Ağaç Sanayi Müzesi Konferans Salonu)

Alinur AKTAŞ	İnegöl Belediye Başkanı
Ali AKÇA	İnegöl Kaymakamı
Prof. Dr. Yusuf ULCA Y	Uludağ Üniversitesi Rektörü
Recep ALTEPE	Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı
İzzettin KÜÇÜK	Bursa Valisi

AÇILIŞ OTURUMU

(Mobilya Ağaç Sanayi Müzesi Konferans Salonu)

14 Ekim 2016 Cuma Saat: 11:00 – 12:15

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Mefail HIZLI

Alinur AKTAŞ

“İnegöl Belediyesi’nin Tarihçesi”

Metin ANIL

“İnegöl Ticaret ve Sanayi Odası ve İnegöl’de Ekonomi”

Yrd. Doç. Dr. Sezai SEVİM

“İnegöl’de Kulaca Kalesi”

Yrd. Doç. Dr. Doğan YAVAŞ

“Arşiv Belgelerine Göre İnegöl’de Osmanlı Dönemi İmar Faaliyetleri”

12:15-14:30 ÖĞLE ARASI

Öğleden Sonra Bütün Oturumlar: ANGELACOMA OTEL

(Alanyurt Mahallesi İnegöl- Yenişehir Yolu Üzeri)

BİRİNCİ OTURUM

A SALONU

14 Ekim 2016 Cuma Saat: 14:30-15:30

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Cafer ÇİFTÇİ

Prof. Dr. Ayşe Gülçin KÜÇÜKKAYA

“İnegöl Osmanlı Yapılarının Orijini”

Prof. Dr. Yaşar Selçuk ŞENER

“İnegöl İshak Paşa Külliyesi’nin Osmanlı Mimarisindeki Yeri ve Önemi”

Mustafa POLAT “Nüfus Defterlerine Göre XIX. Yüzyılın İlk Yarısında İnegöl ve Köylerinin Demografik Yapısı” <i>Mustafa POLAT</i> “Demographic Structure of İnegöl and its Villages in the Half of 19th Century”	203-231
Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN “İnegöl/Cumatepe Höyük ve Tunç Çağı Ulaşımındaki Yeri” <i>Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN</i> “İnegöl/Cumatepe Mound And Its Location In The Bronze Age Transportation”	233-247
Prof. Dr. Aziz NOVRUZLU “Bursa-İnegöl Son Kalkolitik ve Bronz Çağlarında” <i>Prof. Dr. Aziz NOVRUZLU</i> “Bursa - İnegöl the Late Chalcolithic and Bronze Age”	249-267
Yrd.Doç.Dr. Gülseren Kan ŞAHİN Arkeolog Nihal KARDORUK “Roma ve Bizans Devirlerinde İnegöl Arkeolojisi ve Tarihi” <i>Assist. Prof. Dr. Gülseren Kan ŞAHİN</i> <i>Archaeologist Nihal KARDORUK</i> “Archaeology and History of İnegöl in the Roman and Byzantine Period”	269-277
Doç. Dr. Derya ŞAHİN “İnegöl Kent Müzesi’nde Sergilenen Sikkeler” <i>Ass. Prof. Dr. Derya ŞAHİN</i> “The Coins Collection Of İnegöl City Museum”	279-290
Doç. Dr. Nurfeddin KAHRAMAN “İnegöl Omurgalı Fosil Yatakları” <i>Ass. Prof. Dr. Nurfeddin KAHRAMAN</i> “Vertebrate Fossil Beds at İnegöl”	291-300
Yrd. Doç. Dr. Güven GÜMGÜM “Temel Beslenme İhtiyacından Kutsala; İnegöl Territoryumu’na Ait Bir Ekmek Mührü” <i>Assist. Prof. Dr. Güven GÜMGÜM</i> “From the Basis Nutrition to Holy; A Bread Seal Belonged to İnegöl Territory”	301-305

Arş. Gör. Nur Deniz ÜNSAL “İnegöl’den Bir Figürin” <i>Research Assistant Nur Deniz ÜNSAL</i> “A Figurine From İnegöl”	307-321
Arş. Gör. Hazal ÇITAKOĞLU Arş. Gör. Gonca GÜLSEFA “İnegöl Kent Müzesi’nde Sergilenen Hellenistik, Roma ve Bizans Dönemi Seramikleri” <i>Research Assistant Hazal ÇITAKOĞLU</i> <i>Research Assistant Gonca GÜLSEFA</i> “Hellenistic, Roman and Byzantine Pottery Finds Exhibites at the İnegöl City Museum”	323-348
Barış ŞENOL “İnegöl Adının Kökeni ve Zaman-Mekan Boyutunda Çevre Arkeolojik Yerleşimler Etki Alanında Antik İnegöl Yerleşimi” <i>Barış ŞENOL</i> “Ethymology of İnegöl Name”	349-386
Doç. Dr. Hacı Mustafa AÇIKÖZ “Bir Mekan Hümanizması Modeli Olarak İnegöl İshakpaşa Külliyesi” (Aidiyet, Hizmet ve Biz Duygusunun Mekâna Nakışı Bağlamında Yitik Marka İnegöl İshak Paşa Külliyesine dair Felsefi Mülahazalar) <i>Ass. Prof. Dr. Hacı Mustafa AÇIKÖZ</i> “İnegöl İshakpasha Kulliye(Complex) As A Model Of Space Humanism” (Philosophical Thoughts over the Feelings of Belonging, Serving and Togetherness Seen on Space Called as Lost Brand İnegöl İshak Pasha Külliye)	387-418
Doç. Dr. Murat ÇERKEZ “Kestel Baba Sultan Külliyesi” <i>Ass. Prof. Dr. Murat ÇERKEZ</i> “Baba Sultan Complex”	419-447
Yrd. Doç. Dr. Serdar ÖSEN “İnegöl Ahi Yusuf Tekkesi Hakkında Bazı Tespitler” <i>Assist. Prof. Dr. Serdar ÖSEN</i> “Some Observations on İnegöl Ahi Yusuf Dervish Lodge”	449-459

**İNEGÖL/CUMATEPE HÖYÜK ve TUNÇ ÇAĞI
ULAŞIMINDAKİ YERİ**
(İnegöl/Cumatepe Mound And Its Location In The Bronze Age Transportation)

Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN*

Özet:

İnegöl, kendi adıyla anılan bir höyüğün üzerinde kurulu olan bir yerleşim yeridir. Yaklaşık 450 m çap ve 12 m yüksekliğe sahip höyük, boyutu ile Güney Marmara Bölgesi'nin en büyük höyüklerinden birisidir. 1999 yılında Bursa Müze Müdürlüğü tarafından höyükte yapılan kurtarma kazıları sonucu Geç Kalkolitik Çağdan başlayarak Osmanlı Dönemi'ne kadar kesintisiz yerleşildiği anlaşılmıştır.

Batı Anadolu Bölgesi'nin en önemli yerleşimlerinden birisi Troya'dır. Geç Kalkolitik Çağda Mezopotamya'da seramik üretiminde kullanılan çarkın, Erken Tunç Çağda Troya'ya karayolu ile de getirilmiş olabileceği düşünülmektedir. Eski Çağ'ın önemli kültür merkezleri Mezopotamya veya Kuzey Suriye ile Troya'nın karayolundan irtibatını sağlamada İnegöl/Cumatepe Höyük'ün rolü nedir? Bildiride bu konu irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: *İnegöl/Cumatepe Höyük, Tunç Çağı, Ulaşım, Büyük Kervan Yolu, Şar tamhari Metinleri*

Abstract:

İnegöl is a residential area which is established on and around a mound called by its name. It is approximately 450 m wide and 12 m high, which is one of the largest mound in the South Marmara Region. As result of the rescue excavations on the mound done by the Museum Directorate of Bursa in 1999, it has proved to be a continuous residential starting from Early Bronze Age to the Ottoman Period.

One of the most important settlements of Western Anatolia called Troy. The wheel which was used to produce ceramics in late chalcolithic age at Mesopotamia, might actually have been brought from Early bronze age's highways

* Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü. mustafasahin@uludag.edu.tr

to Troy. What is the role of communication from Troy's highway of Inegöl\ Cumatepe mound between the old ancient era's important cultural centrals which are Mesopotamia and North Syria? In this statement those would be discussed.

Keywords: İnegöl/Cumatepe Mound, Bronze Age, Transportation, Great Caravan Route, Şar tamhari Texts.

GİRİŞ:

İlk olarak 20. yüzyılın başlarında keşfedilen İnegöl Höyük, Bursa-Eskişehir karayolunun 1 km. güneyinde, Cuma Mahallesi'nde yer almaktadır (**Resim 1**). “İnegöl Höyüğü” veya “Cumatepe Höyük” olarak da literatüre giren yerleşim, İnegöllüler tarafından “Yokuş” olarak da adlandırılmaktadır (**Resim 2**). Günümüzde etrafını bir ana caddenin çevrelediği İnegöl Höyük, yaklaşık 450 m. çapında ve 12 m. yüksekliğindedir. Bu ölçüleri ile bölgenin en büyük höyüklerinden birisidir.

Cumatepe Höyük'ü ilk ziyaret edenlerden birisi A. Philippon'dur¹. 1902 yılındaki bu ilk ziyareti 1928 yılında R. Hartmann² ve 1939 yılında K. Bittel – H. Otto³ takip etmiştir. 1948 yılında K. Kökten⁴, 1950'lerin başında ise J. Mellaart İnegöl'dedir⁵. İnegöl Höyük, 20. yüzyılında başlarından bu yana biliniyor olmasına rağmen⁶, ancak 1993 yılında 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak tescil edilebilmiştir⁷. Bundan dolayı günümüzde antik yerleşimin üzerinde yoğun bir yapılaşma söz konusudur.

Höyük üzerine ilk ciddi araştırma yapanlardan birisi olan K. Kökten, Cumatepe Höyük'ün bölgenin en zengin ve araştırılmaya değer hazinesi olduğunu ileri sürmektedir⁸. Ayrıca, Cumatepe Höyük'de bulunan kapların batıda

¹ Philippon 1914: 95.

² Hartmann 1928: 41

³ Bittel - Otto 1939: 3

⁴ Kökten 1951: 209 vd.

⁵ Kuzey-batı Anadolu'daki prehistorik yerleşimleri inceleyen makale K. Bittel'in taktimi ile başlamaktadır. Mellaart 1955: 56 figs. 21, 25, 42, 84 map. pl. XI (site no. 18) ve XII.

⁶ Ayrıca bkz. Bittel 1942: 160 vd. Pl. 32. – Özgüç 1946: 13 vd. – Kökten 1949: map. pl. XCI.- Burney 1956: 181, 190. – Mellaart 1958: map. 2.-Lloyd-Mellaart 1962: 138 map. IV, 251, 256 map. IX. – Cullberg 1964-65: 144 vd. fig 8 (Tell 5). – Lloyd-Mellaart 1965: 77 map I. – French 1967: 52 fig. 10 nos. 11-14.

⁷ Bursa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 01.08.1993 tarih ve 3328 sayılı kararı.

⁸ Kökten 1951: 211 Lev. 15

Troya II malzemeleri ile çok yakın benzerlik gösterdiğini, bu kapların kuzeyde Yukarı Sakarya Bölgesi, güneyde ise Isparta çevresinde karşılaştırma örneklerinin bulunduğunu belirlemiştir.

İnegöl Höyük ile ilgili önemli çalışmalardan bir diğeri J. Mellaart'a aittir⁹. Tunç Çağı Anadolu'sunda Balkanlar ile kurulan bağlantıda üç yerleşimin çok önemli olduğundan bahsetmektedir: Fikirtepe (Kadıköy), Troya ve Demirci Höyük (Eskişehir). Bağlantının belirlenmesinde seramik örneklerin karşılaştırılması büyük önem taşımaktadır. İnegöl'de bulunan çanak çömlek parçalarının benzerleri Fikirtepe, Troya, Demirci Höyük, Bozöyük¹⁰, Yenişehir¹¹ ve İznik¹² gibi diğer yerleşimlerde de tespit edilmiştir. Böylece, özellikle Erken ve Orta Tunç Çağlardan başlayarak kültürlerin birbirleri ile bağlantılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır¹³.

D. French, İnegöl Höyük'de yaptığı incelemelerde, burada bulunan gri malların (Grey Minyan Pottery), Troya 1 ve 5 evrelerindeki ile benzerlik gösterdiğini tespit etmiştir¹⁴. İnegöl'ün gri malları ayrıca Bursa Ovası'nın yanı sıra Bozöyük, Altıntaş ve Köprüören platolarına kadar yayılmıştır¹⁵. Erken Tunç Çağ'ında Troya II ile Beycelsultan XVI-XIII katmanlarında görülen seramiklerin de Yenişehir ve İznik civarında bulunan höyüklerdeki ile benzerlik gösterdiği bilinmektedir¹⁶. Böylece, Merkez Kıta Yunanistan için karakteristik olan gri malların, Kütahya'da Tavşanlı ve Köprüören, Afyon yakınlarında Eğret ve Denizli'de Beycesultan gibi geniş bir coğrafyaya yayıldığı anlaşılmaktadır¹⁷. Bu ilişkide yine İnegöl önemli geçiş noktalarından birisi olmalıdır.

İnegöl Höyük hakkında bugüne kadar elde edilen en kapsamlı bilgiler 1999 yılında Bursa Müzeleri Müdürlüğü tarafından yapılan sondaj kazılarında

⁹ Mellaart 1955: 56 vd.

¹⁰ K. Kökten, Bozhöyük Höyüğü tanımlarken, ilçenin merkezindeki tepenin doğal olduğunu, höyüğün ilçenin güneydoğusunda 5 m yüksekliğinde olduğundan bahsetmektedir. Ayrıca bkz. Kökten 1951: 209

¹¹ Menteşe ve Barçın Höyük: bkz. Kökten 1951: 209. -Mellaart 1955: 54.

¹² Karadin Höyük, Üyücek Tepe ve Çakırca Höyük: bkz. Kökten 1951: 209. - Mellaart 1955: 54. – Burney 1956: 181

¹³ Mellaart 1955: 83, bkz. özellikle kronolojik tablo.

¹⁴ French 1967: 55.

¹⁵ French 1967: 62.

¹⁶ French 1967: 68.

¹⁷ Mellaart 1958: 17.

bulunmuştur¹⁸. Kazılardan birisi TEDAŞ'ın talebi üzerine höyüğün batı eteklerinde¹⁹, diğeri ise bir vatandaşın başvurusu ile doğusunda²⁰ yapılmıştır (**Resim 3-4**). Sondaj kazılarına göre, Geç Kalkolitik Dönemden başlayarak (yaklaşık İ.Ö. 4.000) günümüze kadar devam eden sürekli bir yerleşim söz konusudur²¹.

Günümüze kadar yapılan araştırmaların ışığında, en azından Erken Tunç Çağın'dan başlayarak Eskişehir-Kütahya-Denizli'den İnegöl Höyük üzerinden Troya'ya doğru bir yol bağlantısının olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir ifade ile İnegöl Höyük, İç Anadolu'dan gelip Boğazlar üzerinden Balkanlara giden yolun tam kavşak noktası üzerindedir²²: Çanakkale Boğazı'nın kontrolünü sağladığı düşünülen Troya'ya²³ Bursa, Karacabey; İstanbul Boğazı'nda bulunan Fikirtepe Höyük'e ise Yenişehir, İznik üzerinden ulaşılmaktadır.

İnegöl, günümüzde de karayolu bağlantısında stratejik önemini korumaktadır. Bu güzergahın oluşmasında Uludağ önemli rol oynamıştır (**Resim 5**). İç Anadolu'nun Marmara Denizi ile bağlantısını kesecek şekilde kuzey-güney doğrultusunda bir duvar gibi uzanan Uludağ, ancak ortasında dereler akan derin vadilerden oluşan bir kaç noktadan geçişe izin vermektedir. Bunlardan birisi de Bozhöyük – İnegöl arasında uzanan Mezit Geçitleri'dir. Mezitlerin batı ucunda yer alan İnegöl, Anadolu'nun içlerini Marmara Denizi ile buluşturan ve sonrasında Troya'ya bağlayan karayolu üzerindedir²⁴.

Biz bu çalışmada bir geçiş noktası olarak önemini her dönem korumuş olan İnegöl'ün özellikle Tunç Çağı ulaşımındaki yerini ele almak istedik. Tunç Çağı Anadolu'su yerel kent devletlerinin hüküm sürdüğü bir görüntü arz etmektedir. Ancak bugüne kadar bunların birbirleri arasındaki karayolu bağlantısı pek fazla irdelenmemiştir.

Çarkta üretilen seramiklerin Çanakkale Boğazı'nın Anadolu yakasın-

¹⁸ Özeren vd. 2011: 93 vd.

¹⁹ Özeren vd. 2011: 93 vd.

²⁰ Özeren vd. 2011: 96 vd.

²¹ Özeren vd. 2011: 97.

²² French 1967: 68.

²³ Çanakkale Boğazı'nın Ege girişinde yer alan Hisarlık Tepe veya Troia'nın özellikle II.c-g evreleri Eski Bronz III dönemine tarihlenmektedir. Ayrıca bkz. Yiğit 2000: 16 dipnot 20.

²⁴ Burney 1956: 179

da yer alan Troya'da da kullanılmaya başlaması, Erken Tunç Çağında Kuzey Suriye ile Mezopotamya arasında ilişkilerin başladığına işaret etmektedir. Çarkın, doğuda Geç Kalkolitik Dönemden itibaren ortaya çıkması, Erken Tunç Çağı Troyasına (IIb katı) çarkın Doğu'dan geldiğinin en güzel kanıtıdır. En açık şekilde çanak çömlekte izlenebilen bu ilişkinin, Kilikya üzerinden Akdeniz ve Ege kıyıları boyunca olmak üzere, deniz yolundan olduğu düşünülmektedir. Ancak 1980'li yıllarda T. Efe söz konusu ticaretin denizden ziyade, İç Batı Anadolu üzerinden geçen karayolundan da olabileceği hipotezini ortaya attı ve bu önerisini kanıtlamak üzere Seyitgazi yakınlarında bulunan Küllüoba Höyük'de kazılara başladı. Kazı ve araştırmalar neticesinde Troya – Kilikya arasında gerçekten de bir kara yolu bağlantısının olabileceği sonucuna ulaştı (**Resim 6**)²⁵. Bu keşfin bizi ilgilendiren en önemli sonucu ise Kilikya'dan gelip Troya'ya giden insanlık tarihinin bu en eski ve büyük kervan yolunun İnegöl Höyük'den geçiyor olmasıdır.

Efe'nin yapmış olduğu bu önemli tespit son yıllarda bölgede yapılan kazı ve araştırmalar ile de belgelenmeye devam etmektedir. Bu keşiflerden en önemlisi Kütahya yakınlarında Seyitömer Höyük'te yapılan kurtarma kazılarıdır. A.N. Bilgen tarafından sürdürülen kazılarında, Saray yapısı olarak adlandırılan sektörde 10 adet Akkadlar'a ait fayans mühür bulunmuştur²⁶. Bilgen, mühürleri getiren Akkadlar'ın buraya savaş niyetiyle değil de ticaret için geldiklerini düşünse de, mühürler, Akkadlar'ın Orta Mezopotamya'dan Kütahya'ya kadar gelebildiklerini göstermektedir. Bu bağlantı kesinlikle karayolundan olmalıdır. Mezopotamya'dan Kütahya'ya kadar karayolu ile gelinebiliyorsa, oradan Troya'ya neden karayolu ile ulaşılabilmesin?

İnsanlık tarihinin bu ilk büyük kervan yolu üzerinde bulunan İnegöl Höyük, stratejik konum ve heybeti ile diğer höyüklere göre daha özellikli gibi durmaktadır. Anadolu kültürleri açısından Tunç Çağı'nın en önemli yazılı belgeleri arasında yer alan “Şar tamhari (Savaşın Kralı)” metinlerinde o çağlarda Anadolu'da hüküm sürmüş çok sayıda kent devletinden bahsedilmektedir. Anadolu ile ilgilenen ve bu ilgilerini yazılı belgelerine de aktaran Akad kralı Sargon ve onun torunu Naram-Sin, Anadolu'nun Protohistorik devirlerini anlama konusunda önemli bilgiler sunmaktadırlar²⁷. Anadolu'ya ilişkin en eski

²⁵ Efe 2007: 47 vd.

²⁶ Bilgen 2011:

²⁷ Yiğit 2000: 20.

yazılı kayıtlar arasında yer alan bu metinlere ait nüshalar, ayrıca Mısır Tel el Amarna ve Boğazköy arşivlerinde de ele geçmiştir²⁸.

Sargon'un krallığının üçüncü yılında Anadolu'ya yapmış olduğu seferden bahseden Şar tamhari Metinlerinde, seferin nedeni olarak Anadolu'da Puruṣhanda = (Puruṣhattum) şehrindeki Akkadlı tüccarların baş temsilcisi Nur-daggal'ın "Biz muharip değiliz" diyerek Sargon'u yardıma çağırması gösterilmektedir²⁹. Sargon, Puruṣhanda'ya değin yolları sormuş ve ona bu yolun güçlükleri anlatılmıştır³⁰.

Hattuṣaş'da bulunmuş olan ve Akkadlı Naram-Sin'e ait olduğu tespit edilen yarı mitolojik bir belgede ise Puruṣhattum, Kaniş, Hatti ve Kuşşara şehirlerinin de dâhil edildiği 17 Anadolu şehir kralının, Hatti Kralı Pampa'nın önderliğinde Naram-Sin'e karşı ittifak kurduklarından³¹ ve Naram-Sin'in bunlarla yaptığı savaşlar anlatılmaktadır³². Naram-Sin, Anadolu'nun yeraltı ve yerüstü zenginliklerini tanımak amacıyla yaptığı bu sefer sonunda büyük ganimetler elde etmiş ve olasılıkla bundan dolayı "Şar kibratım arbaim = Evrenin Dört Köşesinin kralı, Dört Bölge, Dört İklim Kralı" unvanı ile onurlandırılmıştır.³³ Böylece insanlık tarihinde ilk defa dünya fatihi unvanı kullanılmıştır. Maden konusunda ön plana çıkan gümüş olmuştur. Bunda gümüş madenlerinde bolca bulunan kalayın da etkisi olmuş olmalıdır.

Puruṣhanda (Bursahanda), her iki metinde de ön plana çıkan bir kent devletidir. Puruṣhanda adı Hititçe çivi yazılı belgelerde Puruṣhanda ya da Par-suhand/ta³⁴, Eski Asur kaynaklarında ise Burushattum³⁵ olarak geçmektedir. Puruṣhanda kenti genellikle Orta Anadolu'da, Tuz Gölü'nün güneyinde aranır ve Acemhöyük'e lokalize edilmek istenir³⁶. Ancak Acemhöyük'de bugüne ka-

²⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Yiğit 2000: 21 dipnot 49.

²⁹ Bülbül 2014: 218 vd. dipnot 19. Ayrıca bkz. Yiğit 2000: 21.

³⁰ Sultantepe Tabletleri'nde de Puruṣhanda seferi ve yol üzerindeki tüm şehirlerin talan edildiği yazılıdır. Ayrıca bkz. Gurney 1955: 100 vd.

³¹ Demek ki, Tunç Çağında ortak tehlike karşısında askeri güçlerini bir araya getirebilen şehir devletleri bulunmaktadır. Ayrıca bkz. Yiğit 2000: 23.

³² Bülbül 2014: 219 dipnot 25.

³³ Bülbül 2014: 220 dipnot. 28.

³⁴ Ertem 1973: 113. - Monte - Tischler 1978: 322-323. - Yiğit 2000: 21 dipnot 50.

³⁵ Yiğit 2000: 21 dipnot 50.

³⁶ Yiğit 2000: 21 dipnot 50.

dar sürdürülen kazılarda, Puruṣhanda'nın orada olabileceğine dair herhangi bir belgeye rastlanmamıştır.

Eğer Akadlar Seyitömer'e kadar geldiklerine dair belge varsa, Puruṣhanda kenti neden Batı Anadolu'da bir yerlerde olmasın? Bununla birlikte Naram Sin'in Anadolu'ya yapmış olduğu seferin ana amaçlarından birisi gümüş madenleridir. Gümüşün Puruṣhanda ile birlikte zikredilmesi, madenin kentin yakınlarında bir yerlerde aranması gerektiğini göstermektedir. Orta Anadolu'da gümüş madeninin olmadığı bilinmektedir. Buna karşın Kütahya Merkez Gümüşköy sınırları dahilinde Eti Gümüş A.Ş.'ye ait tesislerde gümüş elde edilmektedir. Madenin Eski Çağlarda da kullanılıp kullanılmadığı henüz, bu konuda bir araştırma yapılmadığı için, bilinmese de, Kütahya'da gümüş madeninin olması Naram Sin'in en azından Kütahya'ya kadar gelmiş olabileceğini akla getirmektedir (**Resim 7**). Seyitömer Höyük kazılarında tüccarlara ait olduğu söylenen fayans mühürler, bu yolculuğun yapılabileceğinin en açık delilidir.

Bu durumda, Puruṣhanda kenti Batı Anadolu'da neresi olabilir sorusunu sormanın zamanı geldi demektir. Bursa isminin Prusa kelimesinden geldiği ve bu adı kentin kurucusu olan Prusias'dan aldığı öne sürülmektedir. Bu öneriyi ortaya atan Strabon, Mysia Olympos'u eteklerinde bulunan Prusa kentinin Kroisos'a karşı savaşan Prusias tarafından kurulduğundan bahsetmektedir³⁷. Bu kralın I. Prusias olduğu öne sürülse de, yaşadığı yılların İ.Ö. 243-182 olduğu düşünülürse, Lydia Kralı Kroisos ile aralarında bir savaşın olamayacağı belli olmaktadır. Diğer bir ifade ile Prusa, Bithynia Kralı I. Prusias'dan çok, dip tarihten gelen bir isim olmalıdır. Bundan dolayı Prusa ile Puruṣhanda (Bursahanda) arasındaki benzerliğin tesadüf ile izah edilemeyecek kadar yakın olduğunu düşünüyoruz.

Kent ya da bölge isimlerinde dip tarihten gelen devamlılıkları göstermek amacıyla yakın çevreden bir kaç karşılaştırma daha yapmak istiyoruz. Örneğin, Mysia ile Maşa arasındaki yakınlık. Maşa, Hitit çivi yazılarında geçen bir ülke ve ismini bu ülkeden alan bir kentin adıdır³⁸. Son olarak 1977 yılında M. Forlanini tarafından Mysia Bölgesi olarak lokalize edilmiştir³⁹. Maşa ülke-

³⁷ Strabon XII, 4, 3 (C 564).

³⁸ Maşa, çekirge, çekirge sürüsü, kargaşa, karışıklık, ayaklanma gibi anlamlara gelmektedir. Ayrıca bkz. Taş 2007: 15 diğer kaynakça ile birlikte.

³⁹ Forlanini 1977, 215 vd. - Taş 2007:31.

si aynı zamanda, daha sonra Lydia Kralı Kroisos'un oğlu veya Hadrian'ın da yapacakları gibi, kralların ava çıktıkları yerler arasındadır⁴⁰. Bir diğer örnek ise Erdek ile Arduka arasındaki benzerliktir. İ. Taş, Erdek adının Arteke'den, Arteke'nin ise Arduka'dan geldiğini düşünmektedir⁴¹.

Sonuç olarak, İnegöl Höyük doğu-batı arasında Uludağ'ın izin verdiği geçiş noktalarından birisinin üzerindedir. Kuruluş gerekçesi ve stratejik önemi binlerce yıldır hiç değişmemiştir. İnsanlık tarihi ve İnegöl'ün turizme kazandırılması için çok önemli olan höyük, yerleşimin merkezinde olması nedeniyle İnegöl sakinleri tarafından yapılaşmanın önünde bir engel olarak görülmekte ve hak ettiği değeri bulamamaktadır. İnegöl değerlerine tarihi ve kültürel zenginliklerini de katabilirse daha da gelişecek ve önemi artacaktır.

RESİM LİSTESİ

Resim 1, 5, 7 : Google-Earth.

Resim 2 : http://2.bp.blogspot.com/-X4qL2Hnmm3k/VPITlgn9BZI/AAAAAAAAADzc/FJBbYCDkKUA/s1600/inegol_hoyuk_plan%2Bayrıntı.jpg.

Resim 6 : Efe 2007: 61 Fig. 17a.

Resim 3, 4, 8 : Yazar.

KAYNAKLAR

Metinde kullanılan kısaltmalarda Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün kullandığı format göz önünde bulundurulmuştur.

Albright 1950 W.F. Albright, "Some Oriental Glosses on the Homeric Problem", AJA 54, 162-176.

Barnett 1975 R.D. Barnett, "The Sea Peoples", The Cambridge Ancient History, Vol. II, Part II, Chapter XXVIII, 359-378.

Bilgen 2011 A. N. Bilgen, Seyitömer Kazısı Ön Raporu (Kütahya).

Bittel 1942 K. Bittel, "Kleinasiatische Studien", IstMitt 5, 1 vd.

Bittel - Otto 1939 K. Bittel – H. Otto, Demirci Hüyük. Eine vorgeschichtliche Siedlung an der phrygisch-

⁴⁰ Otten 1961: 219. Taş 2007: 27 vd. Burada ava çıkmadan önce bir (tabak) et yemeği (ve) (tuhu)rai (ekmeği tanrılara sun)arlar.

⁴¹ Taş 2007: 18.

Blasweiler 2016 J. Blasweiler, The Kingdom of Puruşhanda in the Land Luwiya (Arnhem).

Burney 1956 C.A. Burney, "Northern Anatolia before Classical Times", Anatolian Studies 6, Special Number in Honour and in Memory of Prof. J. Garstang, 179-203.

Bülbül 2014 C. Bülbül, "Eskiçağ Medeniyetlerinde Dünya Hakimiyeti Düşüncesi", Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/7 Summer 2014, 215-232,

Cullberg 1964-65 C. Cullberg, "10 tells aux environs de Bursa", Meddelanden från Lunds Universitets Historiska Museum, 132 vd.

del Monte-Tischler 1978 G.F. del Monte – J. Tischler, Répertoire Géographique des Textes Cunéiformes VI. Die Orts und Gewässernamen der hethitischen Texte, Wiesbaden.

Efe 2007 T. Efe, "The Theories of the 'Great Caravan Route' between Cilicia and Troj: The Early Bronze Age III Period in Inland Western Anatolia", AnSt 57, Transanatolia: Bridging the Gap between East and West in the Archaeology of Ancient Anatolia, 47-64.

Ertem 1973 H. Ertem, Boğazköy Metinlerinde Geçen Coğrafya Adları Dizini (Ankara).

Forlanini 1977 M. Forlanini, "L'Anatolia Nordoccidentale Nell'Impero Eteo", Studi Micenei ed Egeo-Anatolici XVIII, 197-224.

French 1967 D.H. French, "Prehistoric Sites in Northwest Anatolia I. The İznik Area", AnSt 17, 49-100.

Friedrich 1926 J. Friedrich, Staatsvertraege des Hattireiches in hethitischer Sprache I, Mitteilungen der Vorderasiatisch- Aegyptischen Gesellschaft 31.

Friedrich 1930 J. Friedrich, Staatsvertraege des Hattireiches in hethitischer Sprache II, Mitteilungen der Vorderasiatisch- Aegyptischen Gesellschaft 34/1.

Goetze 1933 A. Goetze, Die Annalen des Mursilis, Mitteilungen der

- Gurney 1955 Vorderasiatisch- Aegyptischen Gesellschaft 38.
O.R. Gurney, "The Sultantepe Tablets," AnSt 5, 93-113
- Gurney 1962 O.R.Gurney, "H.G. Güterbock und H. Otten, Keilschrifttexte aus Boghazköi X", JCS 16.
- Güterbock 1956 H.G. Güterbock, "The deeds of Suppiluliuma as told by his son Mursili II", JCS 10, 41-108.
- Hartmann 1928 R. Hartmann, Im neuen Anatolien.
- Houwink ten Cate 1979 Ph. H.J. Houwink ten Cate, "The Mashuiluwas affair: A Join (KBo XIX 46) and a Duplicate (KBo IX 77) to Mursilis's comprehensive annals (12 the year of his reign)", Studia Mediterranea I, Festschrift Meriggi, Pavia, 267-292.
- Kökten 1949 K. Kökten, "1949 Tarihöncesi Araştırmaları Hakkında Kısa Rapor", Belleten 13, 811 vd., 830 vd.
- Kökten 1951 K. Kökten, "Kuzeybatı Anadolu'nun Tarih Öncesi Hakkında Yeni Gözlemler", Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 9, 201-214.
- Lloyd-Mellaart 1962 S. Lloyd – J. Mellaart, Beycesultan I (London).
- Lloyd-Mellaart 1965 S. Lloyd – J. Mellaart, Beycesultan II (London).
- Mellaart 1955 J. Mellaart, "Some Prehistoric Sites in North-Western Anatolia", IstMitt 6, 53-88 vd.
- Mellaart 1958 J. Mellaart, "The End of the Early Bronze Age in Anatolia and the Aegean", AJA 62, 9-33.
- Monte - Tischler 1978 G. F. del Monte - J. Tischler, Die Orts- und Gewässernamen der hethitischen Texte (RGTC VI) (Wiesbaden)
- Nashef 1991 K. Nashef, Die Orts- und Gewässernamen der altassyrischen Zeit (RGTC IV) (Wiesbaden)
- Otten 1957 H. Otten, "Zusätzliche Lesungen zum Alaksandu-Vertrag", MIO 5, 26-30.
- Otten 1961 H. Otten, "Zur Lokalisierung von Arzawa und Lukka", JCS 15, 112-113.
- Özeren vd. 2001 Ö. Özeren – K. Hançer – A. Artar, "İnegöl Höyük Kurtarma Kazısı", 11. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu (Ankara). 93-104.
- Özgüç 1946 T. Özgüç, "VI. Troia'nın Anadolu Arkeolojisindeki Yeri", Belleten X, 13-28.
- Philippson 1914 A. Philippson, Reisen und Forschungen im westlichen Kleinasien III. Das östliche Mysien und die benachbarten Teile von Phrygien und Bithynien.
- Taş 2007 İ. Taş, "Hitit Metinlerinde Maşa Ülkesi", Arkeoloji ve Sanat Dergisi 125, 15-34.
- Yiğit 2000 T. Yiğit, "Akkadlar Devrinde Anadolu'nun Siyasal Yapısı", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 40, 3-4, 13-28

Resim 1. İlçe merkezinde Cuma Mahallesi

Resim 2. Halk arasında Yokuş mahallesi diye bilinen Cuma Mahallesi

Resim 3. İnegöl Höyük'te yapılan kazı

Resim 4. İnegöl Höyük'te yapılan kazı.

Resim 5. İnegöl ve çevresi.

Resim 7. Kütahya'da gümüş maden yatakları.

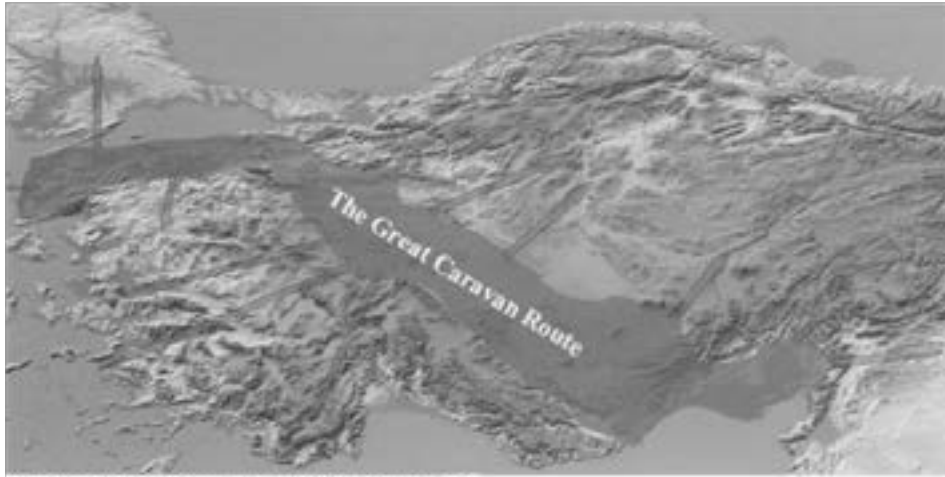

Fig. 17a. The 'Great Caravan Route' of the EB III period

Resim 6. Troya ile Kilikya arasındaki yol bağlantısı.